

## เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัย โดยสรุปครอบคลุมประเด็นสำคัญดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบ
  - 1.1 ความหมาย ความสำคัญและหลักการของการศึกษานอกระบบ
  - 1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษานอกระบบ
  - 1.3 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษานอกระบบ
  - 1.4 การประกันคุณภาพการศึกษา
2. เอกสารที่เกี่ยวกับการสังเคราะห์งานวิจัย
  - 2.1 ความหมายของการสังเคราะห์งานวิจัย
  - 2.2 ความสำคัญของการสังเคราะห์งานวิจัย
  - 2.3 หลักการสังเคราะห์งานวิจัยการศึกษานอกระบบ
  - 2.4 ขั้นตอนของการสังเคราะห์งานวิจัย
  - 2.5 องค์ประกอบของการสังเคราะห์งานวิจัย
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์งานวิจัย

### 1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบ

#### 1.1 ความหมาย ความสำคัญและหลักการของการศึกษานอกระบบ

##### 1.1.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 15 ระบุว่า การศึกษานอกระบบ หมายถึง การศึกษาซึ่งจัดขึ้นนอกระบบปกติ ที่จัดให้กับประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ไม่มีการจำกัดพื้นฐานการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์หรือความสนใจ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในด้านพื้นฐานการดำรงชีวิต ความรู้ทางด้านทักษะ การประกอบอาชีพและความรู้ด้านอื่น ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การจัดการศึกษามีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของ

การศึกษา และการวัดผลและประเมินผล ซึ่งเงื่อนไขการสำเร็จการศึกษาโดยเนื้อหาและหลักสูตร จะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน (กระทรวงศึกษาธิการ 2545)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กล่าวไว้ในหมวด 3 มาตรา 15 (2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษามีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม (กระทรวงศึกษาธิการ 2546)

การศึกษานอกโรงเรียน หมายถึง มวลความรู้และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมทางการศึกษาทุกรูปแบบที่จัดให้บริการแก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ไม่มีการจำกัดพื้นฐานการศึกษา อาชีพ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ทั้งในด้านที่จะเป็นพื้นฐานแก่การดำรงชีวิต และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีหลักการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เปิดโอกาสให้ผู้ที่ยังมีโอกาส พลาด หรือขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ ฝึกทักษะ ปลูกฝังเจตคติที่จำเป็นในการดำรงชีวิต และการประกอบสัมมาชีพ

(<http://www.nfe.go.th>.)

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ระบุว่า การศึกษานอกระบบ หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้นและวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

([www.thailandlawyercenter.com](http://www.thailandlawyercenter.com))

จากความหมายต่างๆสรุปได้ว่า การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษามีระบบ แต่เป็นระบบที่อยู่นอกโรงเรียน เป็นการศึกษาที่มีแบบแผน มีกฎเกณฑ์ มีหลักสูตร และมีวัตถุประสงค์แน่นอน มีผู้จัด และบอกได้ว่าเรียนแล้วได้อะไร รู้อะไร จบเมื่อไหร่ มีความรู้และทักษะเพิ่มขึ้นได้อย่างไร เป็นกระบวนการทางการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาศักยภาพให้แก่ประชาชน เป็นการศึกษาที่มุ่งจัดให้กลุ่มเป้าหมายได้พัฒนาชีวิตและสังคม โดยมีหลักการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เปิดโอกาสให้ได้ศึกษาหาความรู้ ฝึกทักษะ ปลูกฝังเจตคติที่จำเป็นในการดำรงชีวิต การประกอบสัมมาอาชีพ อีกทั้งสามารถปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของวิทยาการต่าง ๆ ที่เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วได้อย่างมีความสุขตามควรแก่ตน

### 1.1.2 ความสำคัญของการศึกษานอกระบบ

การศึกษานอกระบบเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่ประเทศต่างๆทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศในโลที่สาม ได้นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการศึกษาที่เป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนตั้งแต่ประมาณปลายทศวรรษของปี 1960-1969 จนถึงปัจจุบัน เป็นเวลากว่า 40 ปี โดยมีจุดมุ่งหมายเริ่มแรกเพื่อแก้วิกฤตทางการศึกษา ในขณะนั้นมีประชากรที่อยู่นอกระบบโรงเรียนรวมทั้งผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคันเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นทั้งผู้ที่อยู่ในวัยเรียนและวัยผู้ใหญ่ ที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาจากระบบโรงเรียนหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาได้จัดโครงการการศึกษาผู้ใหญ่อยู่แล้ว แต่เพื่อให้ครอบคลุมประชาชนวัยเรียนที่อยู่นอกระบบ มุ่งเน้นให้ประชากรผู้ขาดโอกาสทางการศึกษาได้รับความเสมอภาคทางการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งด้านการศึกษาต่อเนื่อง การฝึกอาชีพ การฝึกอบรม ในรูปแบบการศึกษานอกระบบต่าง ๆ อย่างหลากหลาย โดยมุ่งเน้นให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและสิ่งแวดล้อมของแต่ละบริบท แต่ละประเทศจึงมีรูปแบบและวิธีการของตนเอง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพความเป็นอยู่ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และนโยบายของการพัฒนาประเทศ (สนอง โลหิตวิเศษ 2544: 28)

ในปัจจุบันวิถีการเรียนรู้ของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความก้าวหน้าขององค์ความรู้และวิทยาการสมัยใหม่ การพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และสังคมในโลกยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ตลอดจนพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐาน (Knowledge-based Economy) ทำให้เกิดความต้องการการเรียนรู้อย่างกว้างขวางในแทบทุกกิจกรรมของสังคม วิถีการเรียนรู้ของคนจึงขยายขอบเขตจากการศึกษาในระบบ ไปสู่การเรียนรู้จากการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยทำให้เกิดกิจกรรมการศึกษาและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย การศึกษานอกระบบจึงมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ เป็นรูปแบบหนึ่งที่ทำให้โอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ สร้างความมั่นคงในการทำงานและการประกอบอาชีพ และติดตามการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี จึงมีผู้ใหญ่จำนวนมากที่ลงทะเบียนการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาด้านวิชาชีพ เพิ่มพูนทักษะความรู้ในชีวิต การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงถือเป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งมีภารกิจสำคัญที่จะต้องให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานของสังคมที่เป็นสิทธิที่คนทุกคนพึงได้รับการศึกษา นอกจากนั้นยังจะต้องได้รับการศึกษาที่ต่อเนื่องจากการศึกษาขั้นพื้นฐานของชีวิต เพื่อนำความรู้ไปพัฒนาอาชีพของตน (<http://www.nfe.go.th>)

การศึกษานอกระบบเป็นกระบวนการจัดการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ทั้งที่เป็นทัศนคติ ทักษะและความรู้ซึ่งทำได้ยืดหยุ่นกว่าการเรียนในระบบโรงเรียนทั่วไป สมรรถนะที่เกิดจากการศึกษานอกระบบมีตั้งแต่ทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ไขความขัดแย้ง การแลกเปลี่ยน

วัฒนธรรม การเป็นผู้นำ การแก้ปัญหาาร่วมกัน การสร้างความเชื่อมั่น ความรับผิดชอบและความมีวินัย การศึกษานอกระบบยุคใหม่จึงเน้นการเรียนรู้และสมรรถนะ (learning and competency) ที่ทำให้ผู้เรียน ต้องใช้ความรู้มาพัฒนาตนเอง มีทักษะใหม่เกิดขึ้น ทำให้ต้องฝึกจึงจะมีประสิทธิภาพ หากมีความรู้ดีพอจะทำให้สร้างสรรคงานใหม่ ทำให้ทำงานมีรายได้มากขึ้น ต้องแข่งขันเปรียบเทียบกับคนอื่น จึงต้องรู้สูงขึ้น (จรรยาพร ธรณินทร์ 2550)

การจัดการศึกษานอกระบบ จึงมีความสำคัญและจำเป็นในการสร้างโอกาสและทางเลือกทางการศึกษาอย่างเสมอภาคให้คนทุกคนได้พัฒนาศักยภาพของตนเองให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ ท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อม คุณภาพการศึกษาของประชากรทุกคนเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างยิ่ง

### 1.1.3 หลักการของการศึกษานอกระบบ

การศึกษานอกโรงเรียนเป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต มุ่งให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานของสังคมซึ่งเป็นสิทธิที่คนทุกคนพึงได้รับ นอกจากนั้นยังจะได้รับการศึกษาที่ต่อเนื่องจากการศึกษาพื้นฐานเพื่อนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิต และพัฒนาชุมชนและสังคม ต่อไป การจัดการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน จึงยึดหลักการสำคัญ 5 ประการ (<http://www.nfe.go.th>) ดังนี้

1. หลักความเสมอภาคทางการศึกษา กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบส่วนมากเป็นผู้พลาดโอกาสและผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ซึ่งอาจมีความแตกต่างทางด้านสถานภาพในสังคม อาชีพ เศรษฐกิจ และข้อจำกัดต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติ หากแต่สร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน

2. หลักการพัฒนาตนเองและการพึ่งพาตนเอง การจัดการศึกษานอกระบบจะต้องจัดการเรียนการสอนและกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตน สามารถเรียนรู้ เกิดความสำนึกที่จะพัฒนาตนเองได้ เป็นคนคิดเป็น ปรับตัวเพื่อให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดย เรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เรียนด้วยตนเอง พึ่งพาตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุขท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม

3. หลักการบูรณาการการเรียนรู้กับวิถีชีวิต หลักการนี้อยู่บนพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับสภาพปัญหา วิถีชีวิต สภาพแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่นของผู้เรียน ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา สิ่งดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้เป็นลักษณะของการบูรณาการจึงมีความเหมาะสม โดยบูรณาการสาระต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ และบูรณาการ

วิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม

4. หลักความสอดคล้องกับปัญหาความต้องการและความถนัดของผู้เรียน หลักการนี้เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักความต้องการของตนเอง สามารถจัดการศึกษาให้กับตนเองได้อย่างเหมาะสม ครู กศน. มีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนร่วมกำหนดวัตถุประสงค์สาระการเรียนรู้ วิธีการเรียน และการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการการศึกษานอกระบบที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. หลักการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน การเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มผู้เรียน นับว่าเป็นสิ่งสำคัญ เป็นการส่งเสริมและสร้างกัลยาณมิตรในกลุ่มผู้เรียน ก่อให้เกิดความร่วมมือ ความผูกพัน เอื้ออาทร การช่วยกันและกัน ปลูกฝังวินัยในตนเอง ฝึกความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรเกิดขึ้นสำหรับผู้เรียนที่มีวุฒิภาวะ สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชน ก็นับว่าเป็นหลักการสำคัญในการจัดการศึกษานอกระบบ ชุมชน สามารถเข้ามาร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดสรรทรัพยากรเป็นแหล่งเรียนรู้ และสนับสนุนในเรื่องอื่น ๆ เพื่อผลิตผู้เรียนที่เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนต่อไป

จากแนวคิดของนักศึกษานอกระบบดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการศึกษานอกระบบเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษาซึ่งเปิดโอกาสให้กับผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียนตามปกติ ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ พัฒนาตนเอง ให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นแนวความคิดที่ส่งเสริมให้การจัดการศึกษาต้องจัดอย่างหลากหลายรูปแบบ ให้สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียน เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถเรียนได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ ให้ผู้เรียนมีความสะดวก เลือกเรียนได้หลายวิธี ไม่จำกัดอยู่ในห้องเรียนเหมือนในอดีต จึงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนและสังคมเป็นอย่างดี

## 1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษานอกระบบ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษานอกระบบ มีลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามความหมายของการศึกษานอกระบบที่กล่าวไว้ข้างต้น ในทางปฏิบัติจึงเรียกว่าการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ หรือกิจกรรมการเรียนรู้การศึกษานอกระบบ

ทั้งนี้อุ้นตา นพคุณ (2543: 126) ได้ให้แนวคิดว่าการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาคนต้องมีลักษณะของการจัดกิจกรรมการศึกษาอย่างกว้างขวางในหลาย ๆ รูปแบบตามสภาพสถาบันและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่น โครงการฝึกอบรมให้ผู้ไร้ฝีมือในสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน มีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน สำหรับผู้ปฏิบัติงานอยู่เพื่อเพิ่มพูนทักษะความรู้ เช่น ในรูปแบบของการอบรม สัมมนา มีการจัด

กิจกรรมในรูปแบบของการให้การศึกษา เพื่อเพิ่มความรู้หรือการศึกษาต่อเนื่อง สำหรับผู้ที่ออกจากการศึกษาในระบบโรงเรียนแล้ว

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2546:17) ให้แนวคิดสรุปว่า การจัดการศึกษานอกโรงเรียนเป็นกิจกรรมการศึกษาที่ไม่สามารถสรุปแบบแผนแน่นอน มีการจัดขึ้นตอนตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียน โดยยึดแนวคิดที่ว่า “การศึกษาคือชีวิต ชีวิตคือการศึกษา” มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนใช้แนวคิด รู้จักตัดสินใจ รู้จักเรียนรู้ด้วยตัวเอง ช่วยเหลือตัวเอง รวมทั้งให้ผู้เรียนมีอิสรภาพจากสิ่งแวดล้อมมากที่สุด

ส่วน ฟิลิปป์ คูมส์ และอาห์เมต (Philipp Coombs and Ahmed, 1974) ให้คำนิยามว่า เป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดไว้นอกระบบปกติที่ดำเนินการอยู่ โดยอาจจัดแยกออกไปต่างหาก หรือจัดให้เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของกิจกรรมที่ใหญ่กว่า โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะตอบสนองความต้องการและความสนใจในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย

จากการให้ความหมายของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบดังกล่าว อาจสรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การศึกษานอกระบบ เป็นการจัดที่มุ่งให้คนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น เพื่อปรับตัวนำความรู้มาใช้ประโยชน์และพัฒนาชีวิตของตนเองด้วยการจัดที่หลากหลาย ไม่มีรูปแบบแน่นอนขณะเดียวกันเป็นการให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง เพิ่มพูนทักษะ และให้รู้จักหาความรู้ที่ทำให้เป็นคนทันโลกทันเหตุการณ์

### **1.2.1 แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบ**

จากการที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กรมการศึกษานอกโรงเรียน จึงได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาให้กับประชาชนนอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้ได้รับการเรียนรู้ตลอดชีวิตออกเป็น 4 แนวทางดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2546: 7-8)

1. การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายนอกระบบโรงเรียนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐานตามความสนใจและตามความต้องการอย่างมีคุณภาพและทั่วถึงด้วยวิธีการที่เหมาะสม ให้กลุ่มเป้าหมาย โดยจัดให้มีการเรียนรู้แบบบูรณาการเนื้อหาเข้ากับวิถีชีวิต เน้นการคิด ทำ จำ แก้ปัญหาและพัฒนา

2. การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพ เพื่อแก้ปัญหาการว่างงานและสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชน มีการจัดออกเป็น 4 แนวทาง คือ

2.1 การฝึกทักษะอาชีพ เป็นหลักสูตรระยะสั้นสายอาชีพ เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน ให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานในอาชีพ

2.2 การเข้าสู่อาชีพ เป็นการพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้สามารถคิด วิเคราะห์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาตนเองเพื่อเข้าสู่อาชีพ

2.3 กลุ่มพัฒนาอาชีพ เป็นการส่งเสริมความรู้และประสบการณ์แก่กลุ่มผู้ที่มีอาชีพประเภทเดียวกัน ให้สามารถพัฒนาปริมาณและคุณภาพผลผลิตเข้าสู่การจำหน่าย มีรายได้ เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้วยกระบวนการกลุ่ม

2.4 การพัฒนาด้วยเทคโนโลยี เป็นการให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายเฉพาะที่ต้องการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาอาชีพและศักยภาพแก่ตนเองและกลุ่ม

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นความรู้และทักษะอาชีพในเชิงเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับสภาพของแต่ละท้องถิ่น ให้ผู้เรียนมีทักษะและความชำนาญการเฉพาะเรื่อง สามารถเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิต มีความรู้และทักษะในการจัดการระบบบัญชีการตลาด และการบริหารจัดการอย่างครบวงจร สามารถประกอบวิชาชีพสมัยใหม่ เป็นผู้ประกอบการเองหรือรวมกลุ่มกัน ประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย กิจกรรมฝึกทักษะพื้นฐานอาชีพ จัดกลุ่มพัฒนาอาชีพ และฝึกอาชีพโดยใช้เทคโนโลยี (ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสีคิ้ว 6 ก.พ. 56)

3. การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็นของบุคคลเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข 4 ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยกำหนดให้สถานศึกษาควรมีหลักในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต โดยให้ยึดกลุ่มเป้าหมาย ยึดทักษะชีวิตพื้นฐานที่จำเป็น 4 ด้าน ยึดประเด็นปัญหาในชุมชนท้องถิ่น และยึดนโยบายรัฐหรือเอกลักษณ์ของชาติเป็นหลัก สำหรับรูปแบบการจัดกิจกรรมทักษะชีวิตสามารถจัดในรูปแบบกลุ่มสนใจ เข้าค่าย การอบรมประชาชน และการจัดกิจกรรมชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ข่าวสาร ข้อมูลและเทคโนโลยี ความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางคุณธรรมจริยธรรมส่งผลให้เกิดการแข่งขันและขัดแย้งกันมากขึ้น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง มีความเข้าใจในสถานการณ์ มีหลักการคิดอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ สามารถต่อสู้กับกระแสวิกฤตต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผล รู้จักประเมินตนเอง รู้จักตั้งเป้าหมายในชีวิต ขอบเขตและสาระทั้งหลายเหล่านี้จะเป็นมิติของการเรียนรู้ ให้กลุ่มเป้าหมายได้เรียนและรู้จักกระบวนการที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาชีวิต และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและสังคมได้อย่างมีความสุข ทักษะชีวิตมีความสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคนที่ต้องมีในเรื่องที่สอดคล้องกับความต้องการและพัฒนาการตามอาชีพ ตามวัย ตามวุฒิ

ภาระการจัดกระบวนการเรียนรู้ทักษะชีวิตจึงมีกิจกรรมที่หลากหลายทั้งทางด้านสุขภาพอนามัย ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความเป็นประชาธิปไตย ด้านสิ่งแวดล้อมและร่วมพัฒนาความรู้ความคิดของตนเอง ครอบคลุมชุมชนสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

4. การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะความสามารถและศักยภาพของคนในชุมชนและทุกภาคส่วนในชุมชนให้ร่วมกันรับผิดชอบและเห็นความสำคัญในการฟื้นฟูพัฒนาสังคมและชุมชนของตนเอง โดยหน่วยงานสถานศึกษาของกรมการศึกษานอกโรงเรียนต้องให้ความสำคัญต่อการใช้กระบวนการทางการศึกษาเข้ามาดำเนินการ และกำหนดแนวทางในการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมพัฒนาสังคมและชุมชนใน 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านศิลปวัฒนธรรม และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สามารถเชื่อมโยงหรือบูรณาการทั้ง 4 กิจกรรมโดยให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงในชีวิตและสังคมของผู้เรียน ในด้านการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน โดยวิธีเรียนสายสามัญระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (<http://www.nfe.go.th>)

### 1.2.2 กระบวนการจัดการศึกษานอกระบบ

การศึกษานอกระบบ (nonformal education) เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลายรูปแบบ ไม่มีข้อจำกัดเรื่องอายุและสถานที่ โดยมุ่งหมายให้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพมนุษย์ มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน สื่อ การวัดผลและประเมินผลที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษาซึ่งเปิดโอกาสให้กับผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียนตามปกติ ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ พัฒนาตนเอง ให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะอ่อนตัวให้ผู้เรียนมีความสะดวกเลือกเรียนได้หลายวิธี จึงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนและสังคมเป็นอย่างยิ่ง การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความหมายครอบคลุมถึงมวลประสบการณ์ การเรียนรู้ทุกชนิดที่บุคคลได้รับจากการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติ การเรียนรู้จากสังคม และการเรียนรู้ที่ได้รับจากโปรแกรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในโรงเรียนตามปกติ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติ ได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ ทักษะ ทศนคติ เพื่อมุ่งแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ผูกฝนอาชีพ หรือการพัฒนาความรู้เฉพาะเรื่องตามที่ตนสนใจ (<http://cmi.nfe.go.th/nfe/reform.doc>)

จุดเน้นและกลยุทธ์การดำเนินงานการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปีงบประมาณ พ.ศ.2550-2551 ได้มีการปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย โดยมี



ตัวชี้วัด คือ สถานศึกษามีนวัตกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของ  
กลุ่มเป้าหมาย (1สถานศึกษา 1 นวัตกรรม) ทั้งนี้ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

(www.krukorsornor.com)

1. จัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การเรียนแบบกลุ่ม แบบชั้นเรียน แบบทางไกล การ  
เรียนจากแหล่งเรียนรู้ การเรียนจากการฝึกปฏิบัติจริง ฯลฯ

2. มีการวิจัยและพัฒนากระบวนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพิ่ม  
ประสิทธิภาพการบริหารจัดการขององค์กรและเครือข่าย

จุดเน้นการดำเนินงาน

1. พัฒนาบุคลากรให้มีวิสัยทัศน์และศักยภาพในการปฏิบัติงาน ปรับปรุงระบบและกลไกการ  
บริหารจัดการให้มีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการ  
สื่อสาร พัฒนานวัตกรรมการศึกษานอกระบบ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย  
การปฏิรูปการศึกษา โดยใช้การศึกษาวิจัยเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา

2. พัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถจัดทำหลักสูตรและการเรียนการสอน  
การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกระบบโรงเรียน และต้องการศึกษาต่อในระดับ  
มัธยมศึกษาตอนปลายแต่ไม่มีเวลา และโอกาสเรียนในสถานศึกษาตามปกติได้เนื่องจากมีภาระในการประกอบ  
อาชีพหรือมีปัญหาอื่นๆ ดังนั้น จึงจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็น 3 วิธีเรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือก  
เรียน วิธีใดวิธีหนึ่งได้ตามสภาพความพร้อมของตนเอง ดังนี้ (<http://www.moe.go.th>)

1. วิธีเรียนแบบชั้นเรียน (ขร.) เป็นวิธีเรียนซึ่งผู้เรียนต้องเข้าชั้นเรียนในตอนเย็นทุกวัน ตั้งแต่วัน  
จันทร์ถึงวันศุกร์ ปกติจัดระหว่าง 17.00-20.00 น. เรียกกันว่าโรงเรียนผู้ใหญ่ภาคค่ำ มีการวัดผลระหว่างเรียน  
การเก็บคะแนนสะสม และการวัดผลปลายภาค

2. วิธีเรียนทางไกล (ทก.) เป็นวิธีที่เอื้อต่อผู้เรียนที่ไม่มีเวลาเข้าชั้นเรียนได้ทุกวัน โดยต้องศึกษา  
ด้วยตนเอง เมื่อผู้เรียนลงทะเบียนแล้วจะศึกษาหาความรู้จากเอกสารรายวิชา รายการ วิทยุ/โทรทัศน์ มีการพบ  
กลุ่มในวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง โดยครูประจำกลุ่มเป็นที่ปรึกษา มีการวัดผลระหว่างเรียน มี  
คะแนนเก็บสะสม และวัดผลปลายภาคเรียน

3. วิธีเรียนด้วยตนเอง (ตอ.) เป็นวิธีที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่สามารถศึกษาด้วยตนเอง โดยมีอาจารย์  
ประจำกลุ่มเป็นที่ปรึกษา เมื่อถึงเวลาก็มาสอบ มีการวัดผลเฉพาะปลายภาคเรียนเท่านั้น ไม่มีคะแนนสะสม  
และต้องเข้าร่วมกิจกรรมพบกลุ่มไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนวิธีใดวิธีหนึ่งจนจบหลักสูตรก็  
ได้ หรือเรียนทั้ง 3 วิธีคละกัน แล้วนำผลการเรียนแต่ละวิธีมาประเมินร่วมกันได้

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 กรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้กำหนดวิธีเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอก ระบบโรงเรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตรดังกล่าว และได้กำหนดวิธีเรียนไว้ 2 ลักษณะ (กรมการศึกษานอก โรงเรียน, 2546: 26) ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้โดยการพบกลุ่ม จะเน้นให้นักการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก มีการพบกลุ่มเพื่อนำสิ่งที่ได้ไปศึกษาค้นคว้ามานำเสนอ อภิปรายและสรุปร่วมกันในลักษณะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
2. การจัดการเรียนรู้โดยการศึกษากาไกล เป็นวิธีการที่ผู้เรียนเรียนรู้โดยผ่านสื่อการศึกษาทางไกล ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

สรุป กระบวนการในการจัดการเรียนรู้หลากหลายวิธี ทั้งการเรียนในชั้นเรียนการเรียนรู้อย่าง การพบกลุ่ม และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยการเรียนทางไกล ของการศึกษานอกระบบจึงเป็นวิธีส่งเสริมการเรียนรู้ ที่ยืดหยุ่น ทำให้ประชาชนที่พลาดโอกาสและขาดโอกาส ได้มีโอกาสเลือกวิธีหรือรูปแบบในการเรียนรู้ให้ เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของตนเองมากยิ่งขึ้น

### 1.3 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษานอกระบบ

#### 1.3.1 ความหมายของการพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กรรมวิธีในอันที่จะเพิ่มพูนสมรรถภาพในการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน แต่ละคน ทั้งในด้านความคิด การกระทำ ความสามารถ ความรอบรู้ ความชำนาญและทัศนคติ การดำเนิน ความพยายามใด ๆ ที่จะทำให้สมรรถภาพเชิงสร้างสรรค์ของบุคคลแต่ละคนสอดคล้องกับงานในหน้าที่ที่บุคคล นั้นต้องกระทำ เป็นกระบวนการที่จะเสริมสร้างและเปลี่ยนแปลงผู้ปฏิบัติงานในด้านต่างๆ เช่น ความรู้ ความสามารถ ทักษะ อุบนิสัย ทัศนคติ และวิธีการในการทำงาน อันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพในการทำงาน (กุลธนะ ธนาพงศธร 2543: 167-169) นอกจากนี้มีนักวิชาการให้ความหมายการพัฒนาบุคลากรไว้อีกหลายท่าน ดังนี้

สมาน รังสิโยภุชฎี (2544: 83) ให้ความหมายว่า การพัฒนาบุคลากร คือ การดำเนินการเกี่ยวกับการ ส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการทำงานที่ดีขึ้น ตลอดจนมีทัศนคติที่ดีในการทำงาน อันจะเป็นผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นหรืออีกนัยหนึ่ง การพัฒนาบุคคลเป็นกระบวนการที่จะ เสริมสร้างและเปลี่ยนแปลงผู้ปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ

เสนห์ จุ้ยโต (2547: 152) เห็นว่าการพัฒนาบุคลากรเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ใน ลักษณะที่พึงประสงค์ 3 ด้าน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ (knowledge) การเปลี่ยนแปลงทักษะ (skill)

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (attitude)

พินัส หันนาคินท์ (2548: 132) กล่าวว่า การพัฒนาครู คือ การฝึกฝนและการให้การศึกษา การฝึกฝนนั้นเน้นถึงกระบวนการที่จะเพิ่มความถนัด ทักษะ และความสามารถเฉพาะอย่างในการปฏิบัติงาน ส่วนการศึกษานั้นควรเล็งถึงความหมาย ที่เพิ่มเติมความรู้ ความเข้าใจ หรือเจตคติของผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพของงานได้ดีขึ้น

อนันต์ ศรีอำไพ (2549: 256) ให้ความหมายว่า การพัฒนาบุคลากร คือ การเพิ่มประสิทธิภาพด้านทักษะ ความชำนาญในการทำงาน ตลอดจนปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคลากรทุกระดับให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากรสามารถทำได้ด้วยวิธีการฝึกอบรม ปรุมนิเทศ ส่งไปศึกษาดูงานต่างประเทศ รวมทั้งสัมมนาทั้งในและนอกสถานที่ เพื่อบุคลากรนั้น ๆ จะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ และมุ่งไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง การที่จะเพิ่มพูนสมรรถภาพในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานแต่ละคน ทั้งในด้านความคิด การกระทำ ความสามารถ ความรอบรู้ ความชำนาญและทัศนคติ เป็นการเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ เปลี่ยนแปลงทักษะ และเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ทำให้บุคคลเข้าใจองค์การ เข้าใจงาน เพื่อนร่วมงานที่เกี่ยวข้องอย่างมีความรับผิดชอบ รวมทั้งสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์การอย่างกว้างขวางทุกแห่งทุกมุม โดยใช้กระบวนการต่าง ๆ ที่จะเพิ่มพูนสมรรถภาพในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานแต่ละคน ทั้งการฝึกฝนและการให้การศึกษา การฝึกฝนนั้นเน้นถึงกระบวนการที่จะเพิ่มความถนัด ทักษะ และความสามารถเฉพาะอย่างในการปฏิบัติงาน ส่วนการศึกษานั้นคือ การเพิ่มเติมความรู้ ความเข้าใจ หรือเจตคติของผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพของงานได้ดีขึ้น เพื่อให้ผลการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น มีสมรรถภาพเชิงสร้างสรรค์สอดคล้องกับงานในหน้าที่ที่บุคคลนั้นต้องกระทำ

### 1.3.2 ความสำคัญของการพัฒนาบุคลากร

จากความหมายของการพัฒนาบุคลากรดังกล่าวข้างต้นทำให้เห็นว่าการพัฒนาบุคลากรมีความสำคัญและจำเป็นที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่ต้องการให้บุคลากรมีประสิทธิภาพสูงในการทำงานจะต้องพัฒนาให้ดีขึ้นอยู่เสมอ เพราะการพัฒนาบุคลากรมีความสำคัญ ดังนี้ (วิจิตร อวาระกุล 2540: 25-27; กุลธน ธนาพงศธร 2543: 169-171; สมาน รังสิโยกฤษฎ์ 2544: 83; และนุชตรียา ผลพานิชย์ 2550: 13-14: 7-8)

1. เป็นการสอนงาน การอบรม เพื่อปรับความรู้บุคลากรใหม่ที่เข้าทำงานให้สามารถปฏิบัติงานในองค์การได้
2. การพัฒนาบุคลากรช่วยลดระยะเวลาของการเรียนรู้งานให้น้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เข้ารับ

ตำแหน่งใหม่หรือเพิ่งเข้าทำงานใหม่ ช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้าหน่วยงานต่างๆ ในการตอบคำถามหรือให้คำแนะนำแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน

3. ช่วยทำให้ระบบและวิธีการปฏิบัติงานมีสมรรถภาพดียิ่งขึ้น มีการติดต่อประสานงานดียิ่งขึ้น
4. ช่วยทำให้เกิดการประหยัด ลดความสิ้นเปลืองของวัสดุที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพราะเมื่อบุคลากรได้ได้รับการพัฒนามาเป็นอย่างดีแล้ว ย่อมสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง มีความผิดพลาดในการปฏิบัติลดลง
5. เพื่อการเปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้าและมีชื่อเสียงขององค์กร ทำให้องค์กรมีความสมบูรณ์และพร้อมที่จะดำรงอยู่ท่ามกลางการแข่งขัน
6. เพื่อการจะดำรงคงอยู่ ความเจริญก้าวหน้า ขยายกิจการทั้งการขาย การผลิตรายได้โดยกว้างขวาง จำเป็นต้องสร้างบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ เพื่อทดแทน เพิ่มเติมและเข้าประจำตำแหน่งต่างๆ ตามขนาดงานที่ขยายออกไป องค์กรต้องเตรียมคนเอาไว้เพื่อรับการเลื่อนตำแหน่ง โยกย้าย ลาออก องค์กรจึงต้องพร้อมในการฝึกอบรมและพัฒนา
7. ปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ เทคโนโลยี โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำเป็นต้องมีการอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการปรับตัว ให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป
8. เพื่อเป็นการกระตุ้นบำรุงขวัญในการทำงาน เป็นการสร้างบรรยากาศ และเพิ่มประสิทธิภาพในองค์กร เพื่อให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์กรเป็นเวลานาน แม้ว่าเดิมจะมีความรู้ ความชำนาญ เมื่ออยู่กับที่เดิมนาน ๆ จะเกิดความจำเจ เบื่อหน่าย ขาดขวัญและกำลังใจ

การพัฒนาบุคลากรมีความสำคัญมาก เนื่องจากบุคลากรในองค์กรหรือหน่วยงานใดก็ตามที่เข้ามาใหม่จำเป็นต้องมีการสอนงาน การอบรม เพื่อปรับความรู้ให้สามารถปฏิบัติงานในองค์กรได้ เรียนรู้ระบบและวิธีการปฏิบัติงานที่ดี เมื่อทำงานไประยะหนึ่งวิทยาการต่าง ๆ เจริญรุดหน้าไปมาก มีการค้นพบใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา มีการนำเทคโนโลยีหรือวิธีการใหม่ๆ ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มาใช้ ทุกวงการไม่สามารถหลีกเลี่ยงปัญหานี้ได้ ดังนั้นความรู้ ความสามารถของบุคลากรเป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องพัฒนาให้ทันเหตุการณ์เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้ทันทั่วทั้งที่ ซึ่งนอกจากจะทำให้บุคลากรก้าวหน้าในหน้าที่การงานแล้วยังส่งผลให้หน่วยงานได้ผลิตผลเพิ่มขึ้น และลดความสิ้นเปลืองที่จะเกิดขึ้นได้เป็นอย่างมาก อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของทุกหน่วยงาน

การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษานอกระบบ ก็เช่นเดียวกับการพัฒนาบุคลากรโดยทั่วไป จากการศึกษาค้นคว้าและวิธีการพัฒนาบุคลากรจะเห็นได้ว่า การพัฒนาบุคลากรมีกระบวนการที่จะต้อง

ดำเนินการตามแนวทางของกระบวนการต่างๆ เริ่มจากการสำรวจสภาพปัญหา ความจำเป็นในการพัฒนา กำหนดจุดมุ่งหมายการพัฒนา การวางแผน การดำเนินการ และการติดตามประเมินผล ทั้งนี้วิธีการพัฒนาบุคลากร มีหลายวิธีการ เช่น การปฐมนิเทศ ประชุมสัมมนา การฝึกอบรม อบรมปฏิบัติการ การหาพี่เลี้ยงช่วยสอนงาน จัดให้มีคู่มือปฏิบัติงาน ให้มีการนิเทศโดยหัวหน้างาน ส่งไปศึกษาดูงาน ศึกษาต่อ ดังนั้นในการเลือกใช้วิธีการพัฒนาบุคลากรจึงต้องพิจารณาโดยละเอียด เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าทั้งด้านเวลาและงบประมาณ

## 1.4 การประกันคุณภาพการศึกษา

### 1.4.1 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

มีผู้ให้ความหมายของคำว่า การประกันคุณภาพการศึกษาที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันดังนี้ อุทุมพร จามรมาน (2540: 1) กล่าวว่า การประกันคุณภาพ หมายถึง การระบุนความชัดเจนในวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ตลอดจนวิธีปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ

กรมวิชาการ (2545: 3) ได้ระบุนความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่าหมายถึง มาตรการที่ทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่า สถานศึกษาที่ได้รับรองมาตรฐาน สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ การประกันคุณภาพเป็นกระบวนการที่จะยกมาตรฐานของโรงเรียนต่าง ๆ ที่ยังไม่ได้มาตรฐานผลักดันให้ได้มาตรฐานและรายงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ร่วมกันสนับสนุน และพัฒนาโรงเรียนให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนด ทั้งนี้มีความเชื่อว่าถ้ากระบวนการการประกันคุณภาพมีการวางระบบอย่างถูกต้องแล้วคุณภาพที่ดีของโรงเรียนก็จะตามมา

ทบวงมหาวิทยาลัย (2542: 11) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้ กิจกรรมหรือแนวปฏิบัติใด ๆ ที่หากได้ดำเนินการตามระบบและแผนที่กำหนดไว้จะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่าผลผลิตของการศึกษามีคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

จำรัส นองมาก (2544: 2) ได้กล่าวถึงความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่าเป็น กระบวนการที่สถานศึกษากำหนดขึ้นเป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้มีความมั่นใจว่าถ้าทำตามกระบวนการที่กำหนดนี้แล้ว การศึกษามีคุณภาพเป็นที่พึงพอใจของผู้รับบริการ

ปาน กิมปี (2554: 5) ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการที่ผู้บริหาร ครูบุคลากรทางการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง (stake-holders) ร่วมกันวางแผนเพื่อกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษา กำหนดมาตรฐานการศึกษา ตัดงบประมาณ ออกแบบโครงการและกิจกรรมการจัดการศึกษา กำกับ ติดตาม ประเมินผล เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้รับบริการการศึกษา ประกอบด้วย การประกันคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

จากความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา สามารถสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการวางแผนการจัดการศึกษา ที่จะรับประกันให้สังคมเชื่อมั่นว่าสถานศึกษาจะพัฒนาผู้เรียน ให้เกิดการเรียนรู้ครบถ้วนตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่ระบุไว้ในหลักสูตร

#### 1.4.2 ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจะต้องมีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาซึ่งจะทำให้ มีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการทำงานที่มีเป้าหมาย มีแผนงานที่ชัดเจนในการดำเนินงาน การประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นงานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาให้เป็นไปตามเกณฑ์ มาตรฐานการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติไว้ในหมวด 6 มาตรา 47 ให้ มีระบบการประกันคุณภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการ ประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาและระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบหลักเกณฑ์และ วิธีการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเป็น ส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ 2546 : 18)

จาร์ส นองมาก (2544: 41) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า เป็นการ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าคุณภาพจะคงที่หรือดีขึ้น แต่จะไม่ให้ด้อยไปกว่าเดิม การทำให้เป็นเช่นนี้ได้ต้องมีการ ตรวจสอบ ติดตามการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ หากพบว่าบกพร่องจะได้รับปรับปรุงแก้ไขทันที

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2544: 35) กล่าวถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า การ ประกันคุณภาพการศึกษาเป็นภารกิจสำคัญที่โรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมร่วมกันกำหนดคุณลักษณะ ที่คาดหวังของเยาวชนในท้องถิ่น แล้วดำเนินการจนนักเรียนมีคุณภาพอันพึงประสงค์ตามที่คาดหวัง สร้างความ มั่นใจให้กับผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม

กรมวิชาการ (2545 : 3) ได้ระบุว่าสถานศึกษาต้องพัฒนาการจัดการศึกษาของตนและแสดงภาระ ความรับผิดชอบให้ประจักษ์แก่สังคมว่า สถานศึกษามีประสิทธิผลใน 2 ประเด็นหลักต่อไปนี้ ประเด็นแรก ผู้เรียนทุกคนมีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างแท้จริง และประเด็นที่สองสถานศึกษามีศักยภาพในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนบรรลุผลตามมาตรฐาน อย่างแท้จริง การส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดมีการดำเนินการพัฒนาสู่ระบบการ ประกันคุณภาพการศึกษาเป็นภารกิจเร่งด่วนของกระทรวงศึกษาธิการ โดยการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และมีการนิเทศให้คำแนะนำในเรื่องการประกันคุณภาพ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการจึงมอบให้ กรมวิชาการรับผิดชอบแผนงานการประกันคุณภาพ ซึ่งเป็นแผนงานหลักของการปฏิรูปการศึกษาของ

กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อรับรองการประกันคุณภาพภายนอก

จากความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นภารกิจที่สำคัญของโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันกำหนดคุณลักษณะที่คาดหวังของผู้เรียน อีกทั้งยังมีผลต่อการสร้างและพัฒนาคน เป็นการทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าคุณภาพการศึกษาจะคงที่หรือดีขึ้น แต่จะไม่ให้ด้อยไปกว่าเดิม

### 1.4.3 หลักการในการประกันคุณภาพการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่เป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารและจัดการศึกษาอบรมและเป็นกลไกสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของประเทศไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะหมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ที่ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โดยหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของตน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ทั้งนี้กรมวิชาการ (2545: 6 - 15) ได้กล่าวถึง หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้

1. การประกันคุณภาพการศึกษาจะเป็นการสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน
2. การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการบริหารจัดการการศึกษาของสถานศึกษาและเป็นยุทธศาสตร์การบริหารที่เน้นการวางแผนและเตรียมการป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดขึ้น การประกันคุณภาพการศึกษาจึงไม่ใช่การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
3. การประกันคุณภาพการศึกษาตั้งอยู่บนรากฐานของหลักวิชาและความสมเหตุสมผล ข้อเท็จจริง กระบวนการวิเคราะห์
4. การประกันคุณภาพการศึกษาจะต้องมีการตรวจสอบและการวัดผลประเมินผล นำผลการประเมินมาใช้ในการวางแผนและการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง
5. การออกแบบมาตรฐานการศึกษา หลักสูตร แผนการสอน และกระบวนการทำงาน ได้แก่ การเรียนการสอน การบริหารหลักสูตร ครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนา
6. การประกันคุณภาพการศึกษาเน้นความสำคัญของความรู้ ทักษะ จริยธรรม คุณธรรมของผู้เรียน สร้างความมั่นใจแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา และการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

7. การประกันคุณภาพการศึกษา ให้ความสำคัญต่อการประชาสัมพันธ์ภายในระหว่างหน่วยงานทางการศึกษาทุกระดับ และความร่วมมือของหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ

8. ภาวะความเป็นผู้นำและความเอาใจจริงเอาใจของผู้บริหารสถานศึกษาและการกระจายอำนาจ ความรับผิดชอบให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาอย่างเหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญของการประกันคุณภาพ

ในส่วนของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีหลักการของการประกันคุณภาพ การศึกษาที่สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษา ดังนี้ (ปาน กิมปี 2554: 10-11)

1. การยึดผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด (learner-centered) การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจะต้องมีความเชื่อว่าผู้เรียนมีศักยภาพในการเรียนรู้ การเรียนรู้จะเป็นการพัฒนาตามลักษณะของตนเองอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ผู้เรียนมีศักดิ์ศรีและโอกาสที่จะได้รับการเรียนรู้ตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล การจัดการศึกษาจึงต้องเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้รับการศึกษาตามศักยภาพของแต่ละคนและได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ เพื่อให้มีความสามารถในการดำรงอยู่ในสังคมด้วยความสุขและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม

2. การมีส่วนร่วมของทุกส่วน (participation) การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาของประชาชน ซึ่งจำเป็นต้องเปิดโอกาสและจัดเวทีให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผน การปฏิบัติ การได้รับประโยชน์ และการประเมินผล การประกันคุณภาพการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจึงต้องเป็นกระบวนการที่ประชาชนมีส่วนร่วมและยอมรับ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและตัดสินใจในคุณภาพของผู้เรียน

3. การกระจายอำนาจทางการศึกษา (decentralization of education) การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์จะต้องกระจายอำนาจทางการศึกษาให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับผลการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (stakeholders) ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ทั้งผู้ปกครอง ชุมชน สถานศึกษา และอื่นๆ จะทำให้เกิดความตระหนักและสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกขั้นตอน การประกันคุณภาพการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจึงต้องคำนึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ให้มีบทบาทและหน้าที่ในการประกันคุณภาพการศึกษา

4. การบริหารจัดการโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน (school-based management) เมื่อการกระจายอำนาจทางการศึกษาเกิดขึ้น การจัดการศึกษาเป็นบทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะวางแผนพัฒนาผู้เรียนด้วยแนวคิดและหลักการของสถานศึกษาเป็นฐานและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผน การปฏิบัติการที่มุ่งผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ในการจัดการศึกษานอกระบบและ





บรรยายสรุปเข้าด้วยกัน จนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ขึ้น ซึ่งนงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวาณิช (2542: 17) สรุปว่า งานที่นำมาสังเคราะห์ต้องเป็นการวิจัยที่เป็นการศึกษารายงานวิจัยจำนวนมากที่ศึกษาปัญหาวิจัยเดียวกันเพื่อสรุปผลการวิจัย และสรุปความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างงาน วิจัยแต่ละเรื่อง รวมทั้งการอธิบายถึงสาเหตุที่มาของความแตกต่างเหล่านั้น ให้ได้องค์ความรู้ที่จะสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์อย่างกว้างขวาง

การสังเคราะห์งานวิจัยการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การสรุปผลงานวิจัยในเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องที่ได้จากการวิพากษ์และวิเคราะห์แล้วด้วยวิธีการประมวลจากการวิเคราะห์เนื้อหา การจำแนกงานวิจัย การจัดหมวดหมู่ หรือการใช้วิธีการทางสถิติเพื่อให้ได้ความรู้ที่ลึกซึ้งหรือองค์ความรู้ใหม่ (ปาน กิมปี 2555: 4)

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า การสังเคราะห์งานวิจัย หมายถึง กระบวนการการศึกษาวิเคราะห์งานวิจัยที่ศึกษาปัญหาวิจัยเดียวกันหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกัน นำมาสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ ผลจากการสังเคราะห์จะได้สรุปผลการวิจัยความคล้ายคลึง ความแตกต่างของงานวิจัยแต่ละเรื่องและสาเหตุของความแตกต่าง เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง

## 2.2 ความสำคัญของการสังเคราะห์งานวิจัย

กลาสและคณะ (Glass and others, 1981 อ้างถึงใน ศิริส ปรากฎวงษ์ 2548: 10) กล่าวว่า การสังเคราะห์งานวิจัยมีความสำคัญมาก เนื่องจากการพัฒนาศาสตร์แต่ละสาขาคือต้องเน้นที่การพัฒนาหรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งต้องอาศัยการวิจัยในอดีตเป็นพื้นฐาน แต่งานวิจัยมีอยู่เป็นจำนวนมาก จึงต้องใช้วิธีการที่เหมาะสมเพื่อหาข้อสรุป ข้อค้นพบของงานวิจัยเหล่านั้น

การสังเคราะห์งานวิจัยการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่เกิดจากการวิเคราะห์และวิพากษ์งานวิจัยมีความสำคัญดังนี้ (ปาน กิมปี 2555: 4)

1. การสังเคราะห์งานวิจัยการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยแต่ละเรื่องจะทำให้เกิดความเข้าใจองค์รวมและความคิดรวบยอดของงานวิจัยได้อย่างชัดเจน รวมทั้งพบจุดเด่นและจุดด้อยของงานวิจัยเรื่องนั้นๆ
2. การสังเคราะห์งานวิจัยการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยหลายๆ เรื่องที่ศึกษาในปัญหาเดียวกัน นำผลการวิจัยมาสังเคราะห์อีกชั้นหนึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจและเกิดองค์ความรู้ในขั้นตอนหลักของการวิจัยมากยิ่งขึ้น เช่น ขั้นตอนการกำหนดปัญหาและขอบเขตการวิจัย ขั้นตอนการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนการออกแบบการวิจัยตามระเบียบวิธีการวิจัย เป็นต้น องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นมีทั้ง

ลักษณะการใช้ขั้นตอนหลักของการวิจัยขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง การต่อยอดองค์ความรู้ การเชื่อมโยงไปใช้ใน งานวิจัยที่กำลังดำเนินการอยู่

3. การสังเคราะห์งานวิจัยการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในแต่ละเรื่อง และนำผล การสังเคราะห์งานวิจัยมาสังเคราะห์อีกชั้นหนึ่ง จะทำให้เกิดความเข้าใจและเกิดองค์ความรู้ในกรอบเนื้อหาของ งานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยแต่ละกรอบเนื้อหาที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น กรอบหลักการ บริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรอบการบริหารองค์การการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย กรอบการประกันคุณภาพการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นต้น องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นมีทั้งลักษณะการใช้องค์ความรู้ในกรอบเนื้อหานั้น การต่อยอดองค์ความรู้ การเชื่อมโยงไป ใช้ในงานการวิจัยที่กำลังดำเนินการอยู่

4. การสังเคราะห์งานวิจัยการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในแต่ละมิติของความ ประสงค์ในการสังเคราะห์สามารถสรุปภาพรวมของงานวิจัยในลักษณะการต่อภาพ (jigsaw) เมื่อได้ทำการสรุป ภาพรวมในลักษณะการต่อภาพแล้ว จะทำให้เห็นว่าภาพส่วนใดหรืองานวิจัยส่วนใดที่ยังมีความจำเป็นต้อง ดำเนินการวิจัยเพื่อให้เกิดการต่อองค์ความรู้ที่ขาดหายไปให้ครบถ้วน

5. วิธีการสังเคราะห์งานวิจัยการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสามารถนำไปใช้ใ้ นการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (บทที่2) ของการพัฒนาโครงการวิจัยแต่ละเรื่อง ในหัวข้อย่อย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามคำหลัก (keywords) ของงานวิจัยเรื่องนั้นๆ รวมทั้งการทบทวนระเบียบวิธีวิจัยที่จะใช้ ในการวิจัยเรื่องดังกล่าวด้วย เช่น เมื่อจะทำการวิจัยในแนวเรื่อง “การวิจัยปฏิบัติการเพื่อพัฒนากิจกรรมการ เรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้นำชุมชนกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์” สามารถที่จะทำการสังเคราะห์งานวิจัยการศึกษาน อกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเรื่องต่างๆที่เกี่ยวกับ “การวิจัยปฏิบัติการ” “การเรียนรู้ด้วยการนำ ตนเอง” “ผู้นำชุมชน” “ผู้นำชุมชนด้านเกษตรกรอินทรีย์” ตลอดจนข้อค้นพบของผลการวิจัย เป็นต้น เพื่อศึกษา และสังเคราะห์องค์ความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ ในแนวทางการวิจัย พื้นฐานความคิด การกำหนดกรอบความคิด การวิจัย และประเด็นสำคัญอื่นๆในเรื่องที่จะทำการวิจัยต่อไป

การสังเคราะห์งานวิจัยการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งใน การเข้าใจและสรุปภาพรวมของงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งในมิติของ การสร้าง องค์ความรู้ที่ชัดเจน การรู้ถึงสิ่งที่ยังไม่มีหรือองค์ความรู้ที่สามารถจะดำเนินงานวิจัยต่อไป ทั้งในมิติของกรอบ งานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรอบเนื้อหาของการวิจัย ขั้นตอนการวิจัย และระเบียบ วิธีการวิจัย

สรุปได้ว่าความสำคัญของการสังเคราะห์งานวิจัยจะทำให้เข้าใจองค์รวมและความคิดรวบยอดของงานวิจัยแต่ละเรื่องและงานวิจัยหลายเรื่องที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัย ทำให้สามารถสรุปผลงานวิจัยในลักษณะการบูรณาการงานวิจัย นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาโครงการวิจัย งานวิจัยที่กำลังดำเนินการอยู่ การต่อยอดองค์ความรู้และการสรุปองค์ความรู้ขึ้นมา

### 2.3 หลักการสังเคราะห์งานวิจัยการศึกษานอกระบบ

หลักการสังเคราะห์งานวิจัยการศึกษานอกระบบจำเป็นต้องอาศัยพื้นฐานความคิด พื้นฐานความรู้ และกรอบที่สำคัญเพื่อสังเคราะห์งานวิจัยในมิติใดมิติหนึ่งเพื่อให้สามารถสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อเชื่อมโยงใช้ประโยชน์ในงานที่ดำเนินการหรือต่อยอดความรู้ของการวิจัย

การสังเคราะห์งานวิจัยการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีหลักการดังต่อไปนี้ (ปาน กิมปี 2555: 7)

1. การสังเคราะห์จะต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจในหลักของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในแต่ละองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ แนวคิดและปรัชญา ความมุ่งหมาย หลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน/ผู้รับบริการ ความรู้ วิธีการเรียนรู้ ระยะเวลาเรียน จุดมุ่งการศึกษา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการประเมินผล ต้องมีความชัดเจนในแต่ละองค์ประกอบ และความแตกต่างระหว่างการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อสามารถทำการสังเคราะห์งานวิจัยในแต่ละองค์ประกอบและสามารถจำแนกงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้อย่างชัดเจน

2. พื้นฐานความรู้ของผู้สังเคราะห์งานวิจัยการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต้องมีความรู้ในเชิงสหวิทยาการ (multi-disciplinary) ในวงกว้างนอกจากความรู้ในเฉพาะสาขาที่จะทำการวิจัยแล้ว เพื่อสามารถสังเคราะห์งานวิจัยการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในลักษณะบูรณาการองค์ความรู้ได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

นางลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช (2542: 58) กล่าวถึงหลักการสังเคราะห์รายงานการวิจัยว่า วิธีการที่นิยมใช้ในการสังเคราะห์มี 2 วิธีคือ

1. การสังเคราะห์เนื้อหาสาระ ประกอบด้วยส่วนที่เป็นลักษณะงานวิจัย รายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยและผลงานวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบเมตาดา (Meta Analysis) ซึ่งเป็นการสังเคราะห์เชิงปริมาณที่ต้องใช้ระเบียบวิธีการวิจัยทางสถิติ เป็นการนำเสนอข้อมูลหรือข้อค้นพบจากงานวิจัยทุกๆ เรื่องในหน่วยมาตรฐานเดียวกัน และบูรณาการข้อค้นพบของรายงานการวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ทั้งหมด

2. การสังเคราะห์เนื้อหาสาระเฉพาะส่วนที่เป็นข้อค้นพบของรายงานการวิจัย โดยใช้วิธีการสังเคราะห์เชิงบรรยาย หรือการวิเคราะห์เนื้อหา ผลของการสังเคราะห์ด้วยวิธีการบรรยายจะได้บทสรุปรวมข้อค้นพบของรายงานการวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ โดยอาจยังคงสาระของงานวิจัยแต่ละเรื่องได้ด้วย หรืออาจนำเสนอบทสรุปรวมในลักษณะภาพรวม โดยไม่คงสาระของงานวิจัยแต่ละเรื่องได้

อำรุง จันทวานิช (2542: 14) ได้จำแนกการสังเคราะห์งานวิจัยเป็น 2 ประเภท คือ

1. การสังเคราะห์เชิงคุณลักษณะ หรือ เชิงบรรยาย หรือเชิงเนื้อหา (qualitative synthesis) เป็นการสรุปประเด็นหลักของผลการวิจัยแต่ละเรื่อง และบรรยายให้เห็นความสัมพันธ์และความขัดแย้งระหว่างผลการวิจัยเหล่านั้น การสังเคราะห์แบบนี้ ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญเรื่องนั้นๆ เป็นผู้สังเคราะห์ โดยวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์เนื้อหา(content analysis) เพื่อสรุปข้อมูลเพื่อหารูปแบบหรือความสัมพันธ์

2. การสังเคราะห์เชิงปริมาณ (quantitative synthesis) เป็นการวิเคราะห์ตัวเลขหรือค่าสถิติที่ปรากฏในงานวิจัยทั้งหลาย เพื่อหาข้อสรุปที่เป็นวัตถุประสงค์หรือข้อยุติของการหาคำตอบ การสังเคราะห์เชิงปริมาณ จึงเป็นการวิเคราะห์ผลการวิเคราะห์ (analysis of analysis) หรือการวิเคราะห์เชิงผสมผสาน (integrative analysis) หรือการวิจัยงานวิจัย (research of research) หรือที่เรียกว่า การวิเคราะห์แบบเมตต้า (meta Analysis) เป็นการสังเคราะห์ผลการวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษาปัญหาการวิจัยเดียวกันหรือมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เพื่อให้ได้ข้อความรู้หรือข้อสรุปที่เป็นภาพรวมของข้อค้นพบนั้น เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้วิธีการทางสถิติ โดยใช้งานวิจัยแต่ละเรื่องเป็นหน่วยตัวอย่างของการวิเคราะห์ ผลของการวิจัยแต่ละเรื่องนั้นจะถูกแปลงให้เป็นหน่วยมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้สามารถสรุปผลรวมเข้าด้วยกันได้

#### 2.4 ขั้นตอนของการสังเคราะห์งานวิจัย

การสังเคราะห์งานวิจัยยึดหลักตามขั้นตอนของการวิจัย (ปาน กิมปี 2555: 6) ได้แก่

- 1) การกำหนดปัญหาและขอบเขตการวิจัย
- 2) การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 3) การกำหนดกรอบความคิดและ/หรือสมมติฐานการวิจัย
- 4) การออกแบบการวิจัยตามระเบียบวิธีการวิจัย
- 5) การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
- 6) การสร้างเครื่องมือการวิจัย
- 7) การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 8) การใช้สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล

- 9) การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
- 10) การอภิปรายผล
- 11) การให้ข้อเสนอแนะ
- 12) การเผยแพร่งานวิจัย

มาเรียม นิลพันธุ์ (2543 : 26) กล่าวถึงขั้นตอนการสังเคราะห์งานวิจัยไว้ว่า ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) กำหนดหัวข้อปัญหา
- 2) วิเคราะห์ปัญหา
- 3) รวบรวมงานวิจัยที่ทำในเรื่องเดียวกัน
- 4) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสังเคราะห์
- 5) เสนอรายงานการสังเคราะห์งานวิจัย

กรมวิชาการ (2542: 16) กล่าวถึงขั้นตอนการสังเคราะห์งานวิจัยไว้ 9 ขั้นตอนดังนี้

- 1) กำหนดปัญหาที่ต้องการสังเคราะห์
- 2) สืบค้นงานวิจัยที่จะสังเคราะห์ว่ามีจำนวนมากพอหรือไม่
- 3) อ่านงานวิจัยที่สำรวจว่ามีจำนวนเท่าใด
- 4) ตรวจสอบคุณภาพงานวิจัย
- 5) พิจารณารายละเอียดของงานวิจัย
- 6) รวบรวมงานวิจัยที่สามารถสังเคราะห์ได้
- 7) เลือกเทคนิคการสังเคราะห์งานวิจัย
- 8) ทำการสังเคราะห์งานวิจัย
- 9) สรุปผลการสังเคราะห์งานวิจัย

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การสังเคราะห์งานวิจัยมีขั้นตอนสำคัญ คือ การกำหนดปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา การคัดเลือกและรวบรวมงานวิจัย การวิเคราะห์เพื่อสังเคราะห์งานวิจัย และการเสนอรายงาน

### 2.5 การจำแนกงานวิจัย

การสังเคราะห์งานวิจัยการศึกษานอกระบบ เป็นการสรุปผลงานวิจัยหลายๆเรื่องที่ได้จากการวิพากษ์และวิเคราะห์แล้วด้วยวิธีการประมวลผลจากการวิเคราะห์เนื้อหา การจำแนกประเภทงานวิจัย การจัดหมวดหมู่ หรือการใช้วิธีการทางสถิติเพื่อให้ได้ความรู้ที่ลึกซึ้งหรือองค์ความรู้ใหม่

การสังเคราะห์งานวิจัย คือ การจำแนกงานวิจัย (classification) ออกตามประเด็นหลักสำคัญที่สนใจ ซึ่งการจำแนกงานวิจัยนี้มีความคล้ายคลึงกับการจำแนกประเภทของการวิเคราะห์เนื้อหา อีกทั้งการจำแนกดังกล่าวนี้ จะทำให้ผู้ศึกษางานวิจัยทราบถึงลักษณะบางประการของงานวิจัยที่กำลังจะสังเคราะห์ สุกงาค์ จันทวานิช (2540) ได้กล่าวถึงการจำแนกประเภทที่ดี ไว้ดังนี้

1. ความสอดคล้องกับเป้าหมายของการวิจัย กล่าวคือ สิ่งที่จำแนกจะต้องมีความสอดคล้องกับนิยามที่สร้างขึ้นทั้งนิยามทั่วไปและนิยามปฏิบัติการ กรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวนี้เป็นตัวบ่งชี้ประเภทที่มีความเหมาะสมในการจำแนกประเภท
2. การจำแนกประเภทจะต้องมีความครอบคลุม ซึ่งหมายถึง การจำแนกประเภทดังกล่าวจะต้องสามารถรองรับข้อความที่สามารถแจ่มชัดได้ ซึ่งผู้วิจัยจะต้องระบุรายละเอียดทั้งในส่วนของแนวคิดและส่วนของตัวแปรให้มีความชัดเจนมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากหากผู้ศึกษากำหนดเกณฑ์ไม่ชัดเจนจะทำให้การจำแนกประเภทเกิดปัญหา ซึ่งจะทำให้เกิดความกำกวมว่าจะจัดอยู่ประเภทใด และเกิดความสับสนในการลงรหัส
3. การจำแนกประเภทควรมีความชัดเจนในตัวเอง ทั้งนี้เนื่องจากจะทำให้การจำแนกของข้อมูลทำได้โดยสะดวก และไม่เปิดปัญหาในการจำแนกข้อความหลายประเภทพร้อมกัน
4. การจำแนกไม่ควรมีความเหลื่อมล้ำกัน โดยที่การจำแนก สถาบันชาติ และสถาบันศาสนา ออกเป็น 2 ส่วน แต่มีข้อความ เช่นคำว่า สิ้นแผ่นดิน อาจจะหมายความถึงสถาบันทั้งสองได้ เป็นต้น
5. การสร้างระบบจำแนกควรใช้หลักการเดียวกันในการจัดจำแนก ไม่ใช่มีเวลาบ้าง สถานที่บ้าง ระดับความรู้สึกบ้าง เป็นต้น ซึ่งเป็นข้อจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจำแนกข้อมูลเหล่านี้ออกจากกัน

### 3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์งานวิจัย

นฤมล ตันธสุเรศษุ์ และคณะ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการอ่าน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะของงานวิจัยเกี่ยวกับการอ่าน และสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการอ่าน ประชากรที่ใช้ คือ วิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ และงานวิจัยสถาบันเกี่ยวกับการอ่านที่ทำการวิจัยในระหว่างปี 2542-2552 จำนวน 50 เรื่อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย และแบบสรุปคุณลักษณะของงานวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะของงานวิจัยเกี่ยวกับการอ่าน คือ (1) ปีพ.ศ.2551 มีการทำวิจัยเกี่ยวกับการอ่านมากที่สุด (2) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นสถาบันที่ทำวิจัยในด้านนี้มากที่สุด (3) สาขาหรือวิชาเอกที่ทำวิจัยมากที่สุด คือ

บริหารการศึกษา (4) ขอบข่ายของงานวิจัยเกี่ยวกับการอ่านที่มีการศึกษาวิจัยมากที่สุด คือ การพัฒนาพฤติกรรมและนิสัยรักการอ่าน (5) รูปแบบการวิจัยส่วนใหญ่ใช้วิธีวิจัยเชิงทดลอง และใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบง่ายมากที่สุด (6) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมากที่สุดคือ แบบสอบถาม และ (7) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนมากใช้ค่าเฉลี่ย และ 2) เนื้อหาสาระของการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการอ่านสรุปได้ 4 เรื่องคือ (1) พฤติกรรมและนิสัยรักการอ่าน (2) การพัฒนาพฤติกรรมและนิสัยรักการอ่าน (3) เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินการอ่าน และ (4) ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและนิสัยรักการอ่าน

นฤมล ตันธสุเรศธรรม และคณะ (2553) ได้ศึกษาเรื่องการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับแหล่งวิทยากรในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะของงานวิจัยแหล่งวิทยากรในชุมชน และสังเคราะห์งานวิจัยแหล่งวิทยากรในชุมชน ประชากรที่ใช้คือ วิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ และงานวิจัยสถาบันเกี่ยวกับแหล่งวิทยากรในชุมชนที่ทำการวิจัยในระหว่างปี 2540 – 2551 จำนวน 46 เรื่อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินคุณค่างานวิจัย และแบบสรุปคุณลักษณะของงานวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะของงานวิจัยแหล่งวิทยากรในชุมชน คือ (1) ปี พ.ศ.2546 มีการทำวิจัยเกี่ยวกับแหล่งวิทยากรในชุมชนมากที่สุด (2) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นสถาบันที่ทำวิจัยในด้านนี้มากที่สุด (3) สาขาวิชาและวิชาเอกที่ทำวิจัยมากที่สุด คือ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ วิชาเอกเอกหลักสูตรและการสอน (4) ประเภทของแหล่งวิทยากรในชุมชนที่มีการศึกษาวิจัยมากที่สุดคือ บุคคล (5) รูปแบบการวิจัยส่วนใหญ่ใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ (6) ใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบง่ายเป็นส่วนมาก และ (7) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมากที่สุดคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนมากใช้ค่าเฉลี่ย และ 2) เนื้อหาสาระของงานวิจัยสังเคราะห์ได้ 9 เรื่อง คือ (1) สภาพ ปัญหาและข้อเสนอแนะการใช้แหล่งวิทยากรในชุมชน (2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้แหล่งวิทยากรในชุมชน (3) ความพึงพอใจในการใช้แหล่งวิทยากรในชุมชน (4) การจัดการแหล่งวิทยากรในชุมชน (5) ผลการใช้แหล่งวิทยากรในชุมชนที่มีผลต่อการเรียนการสอน (6) ระบบการใช้แหล่งวิทยากรในชุมชน (7) การพัฒนาแหล่งวิทยากรในชุมชน (8) การสร้างฐานข้อมูลแหล่งวิทยากรในชุมชน และ (9) การจัดการระบบสารสนเทศแหล่งวิทยากรของโรงเรียน

กัญจนา ลินทรตันศิริกุล และคณะ (2550) ได้ศึกษาเรื่องการสังเคราะห์งานวิจัยด้านการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษางานวิจัยทางด้านการเรียนการสอนคณิตศาสตร์เกี่ยวกับคุณลักษณะของงานวิจัย ศึกษาขนาดอิทธิพลของการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ และเปรียบเทียบขนาดอิทธิพลของการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ จำแนกตามรูปแบบการสอนและแบบแผนการวิจัย งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์เป็นการวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ในระดับ



มัธยมศึกษา ซึ่งเป็นปริญญาโทและวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยของรัฐในประเทศไทย 4 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่พิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 – 2548 จำนวน 127 เรื่อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสรุปงานวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ขนาดอิทธิพลโดยวิธีการของกลาส และคณะ ปรับแก้ขนาดอิทธิพลเนื่องจากความคลาดเคลื่อนในการวัดตามวิธีการของฮันเตอร์และซมิดท์ ขนาดอิทธิพลเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของขนาดอิทธิพล และการวิเคราะห์ความแปรปรวน ผลการวิจัยพบว่า 1) งานวิจัยด้านการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ (1) ปีที่พิมพ์เผยแพร่มากที่สุดคือ ปี พ.ศ. 2545 (2) สถาบันที่ทำวิจัยมากที่สุดคือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (3) เนื้อหาที่ทำวิจัยมากที่สุดคือ เรื่องพีชคณิต (4) ระดับชั้นที่ทำวิจัยส่วนใหญ่ทำในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (5) รูปแบบการสอนที่ใช้ในการวิจัยมากที่สุดคือ รูปแบบการสอนแบบเน้นบทบาทของนักเรียน (6) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมากใช้การทดสอบค่าที และ (6) แบบแผนการวิจัยที่ใช้คือ one group pretest-posttest design 2) การศึกษาขนาดอิทธิพลของการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ (1) ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า การใช้รูปแบบการสอนแบบเน้นเนื้อหาที่มีขนาดอิทธิพลสูงสุด (2) ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการให้เหตุผลและความสนใจในการเรียน พบว่า การใช้รูปแบบการสอนแบบเน้นการสร้างความรู้โดยผู้เรียนมีอิทธิพลสูงสุด (3) ด้านเจตคติพบว่า การใช้รูปแบบการสอนแบบเน้นนวัตกรรมและเทคโนโลยีมีขนาดอิทธิพลสูงสุด 3) การเปรียบเทียบขนาดอิทธิพลของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติ ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการให้เหตุผล ความคงทนในการเรียน และความสนใจในการเรียนที่ใช้รูปแบบการสอนต่างกันพบว่า ค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลไม่แตกต่างกัน สำหรับการเปรียบเทียบขนาดอิทธิพลของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ใช้แบบแผนการวิจัยต่างกันพบว่า ค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการเปรียบเทียบขนาดอิทธิพลของเจตคติ ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการแก้ปัญหา แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความสามารถในการให้เหตุผล ความคงทนในการเรียนและความสนใจในการเรียนที่ใช้แบบแผนการวิจัยต่างกันพบว่า ค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลไม่แตกต่างกัน

เจื้อจันท์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุขารมย์ (2550) ทำการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่างๆ 10 ประเทศ แยกเป็นประเทศในเอเชีย 5 ประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐเกาหลี ไต้หวัน สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ศรีลังกา และอินเดีย ในยุโรป 3 ประเทศ ได้แก่ ฟินแลนด์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน สวิสเซอร์แลนด์ ทวีปอเมริกาเหนือ ได้แก่ แคนาดาและนิวซีแลนด์ในแถบแปซิฟิกใต้ การเลือกประเทศดังกล่าวมีลักษณะการกระจายทั้งสถานที่ตั้ง ศาสนา วัฒนธรรมและระดับของการพัฒนาประเทศ มีภาพลักษณ์ด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็น

รูปธรรม และมีคุณลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะหรือน่าสนใจ วัตถุประสงค์สำคัญของการสังเคราะห์งานวิจัยคือ เพื่อศึกษาคุณลักษณะร่วมและคุณลักษณะเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรมของทั้ง 10 ประเทศ และสิ่งแวดล้อมต่างๆ รวมทั้งปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในกระบวนการถ่ายทอดจริยธรรมไปสู่กลุ่มเป้าหมาย การศึกษาครั้งนี้พบว่า 1) คุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานสำคัญ ที่ประเทศส่วนใหญ่มี ได้แก่ ความซื่อสัตย์ อดทน ซื่อสัตย์ มีวินัย เคารพในระเบียบ ความรับผิดชอบ รู้หน้าที่และประหยัด รวมทั้งพบว่า 1.1) คุณลักษณะเด่นของคนเอเชีย คือความกตัญญู ความรักชาติ ความอ่อนน้อม 1.2) คุณลักษณะเด่นของคนในยุโรป อเมริกาเหนือ และแปซิฟิกใต้ คือเรื่องการยอมรับในความแตกต่างและความหลากหลาย 1.3) ทุกประเทศยังคงอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจให้คงอยู่ต่อเนื่อง แต่แตกต่างกันออกไปในการให้ความสำคัญ แม้ว่าจะประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ และ 1.4) ศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมเอเชียเด่นชัดมากกว่าคนในยุโรป อเมริกาเหนือและแปซิฟิก

2) สถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษาเป็นสถาบันที่ทุกประเทศยังให้ความสำคัญในการหล่อหลอมคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชน 2.1) โดยมีบทบาทสำคัญในประเทศในเอเชีย ครอบครัวถ่ายทอดคำสอนจากศาสนา ลัทธิ และความเชื่อต่างๆ ผ่านพ่อแม่ และญาติผู้ใหญ่สู่ลูกหลาน โดยช่วยหล่อหลอมคุณลักษณะด้านความเคารพในอาวุโส ความอ่อนน้อมและความกตัญญู และ 2.2) ส่วนประเทศในยุโรป อเมริกาเหนือ ครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยวประกอบด้วยพ่อแม่ เลี้ยงดูลูกที่หล่อหลอมคุณลักษณะด้านการช่วยเหลือตนเอง ความมีวินัย และความมีระเบียบ 3) การถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมผ่านสถาบันการศึกษา 3.1) บางประเทศมีการจัดสอนเป็นรายวิชา ซึ่งมีทั้งวิชาทางด้านศาสนาโดยตรงหรือวิชาอื่นที่มีเป้าหมายสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 3.2) ประเทศที่มีประชากรนับถือศาสนาหลากหลาย จะไม่สอนวิชาศาสนาโดยตรงในโรงเรียน วิชาที่ใช้สอนเพื่อหล่อหลอมคุณลักษณะ ได้แก่ วิชาว่าด้วยการเป็นพลเมืองดี วิชาปรัชญาชีวิต และ 3.3) การเรียนการสอนที่สำคัญและได้ผลดีในหลายประเทศ ได้แก่ การสอนผ่านกระบวนการกิจกรรมที่เชื่อมโยงชีวิตจริง สิ่งรอบข้างและสภาพแวดล้อม การสอนให้คิดวิเคราะห์ รู้จักเหตุผล การยอมรับความแตกต่าง และการเคารพในสิทธิผู้อื่น เป็นต้น และ 4) ปัจจัยอื่นๆ ที่มีความสำคัญต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในแต่ละประเทศ คือ ผู้นำประเทศ หรือผู้นำศาสนา นักคิด นักปราชญ์ บทบาทของสื่อมวลชน และสื่อต่างๆ การมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กร มูลนิธิ บทบาทของรัฐ การออกกฎหมายหรือระเบียบประวัติศาสตร์และสภาพภูมิศาสตร์ อิทธิพลของปัจจัยเหล่านี้แตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศ บางปัจจัยเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติหรือโดยไม่ตั้งใจ แต่บางประเทศได้ใช้ปัจจัยบางด้านเป็นยุทธศาสตร์หลักในการหล่อหลอมคุณลักษณะของประชากรในประเทศ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการต่อเนื่องและใช้เวลา และให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต รัฐที่เข้ามามีบทบาทดำเนินการ

หรือสนับสนุนภาคส่วนต่างๆ ในสังคมด้วยรูปแบบต่างๆ จะเป็นผลดีต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมเป็นอย่างดี

กษมา นิลแดง (2544) ได้สังเคราะห์งานวิจัยเรื่อง การศึกษาพัฒนาการและการสังเคราะห์งานวิจัยคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาภาษาอังกฤษในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ.2528 – 2542 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ วิทยานิพนธ์ของนิสิตระดับปริญญาโทและปริญญาเอก หรือรายงานการวิจัยของบุคคลและหน่วยงานต่างๆ เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาภาษาอังกฤษ โดยมีกลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มประชากรเป็นคนไทย และพิมพ์เผยแพร่ในประเทศไทย ระหว่างปีการศึกษา พ.ศ.2528 – 2543 รวมทั้งหมด 75 เล่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสรุปลักษณะรายละเอียดของงานวิจัย ผลการสังเคราะห์งานวิจัยสรุปได้ว่า

- 1) บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาภาษาอังกฤษด้านคำศัพท์ ไวยากรณ์ และภาษาเพื่อการสื่อสาร มีประสิทธิภาพในการสอน โดยค่าขนาดอิทธิพลเฉลี่ย 4.06, 1.17 และ 2.52 ตามลำดับ
- 2) มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาภาษาอังกฤษด้านไวยากรณ์ 24 เรื่อง คำศัพท์ 20 เรื่อง การอ่าน 13 เรื่อง ภาษาเพื่อการสื่อสาร 10 เรื่อง การเขียน 1 เรื่อง และอื่นๆ 7 เรื่อง
- 3) จำแนกเป็นงานวิจัยเชิงการสำรวจความคิดเห็น ปัญหา ทศนคติ 5 เรื่อง แบบทดสอบ 1 เรื่อง และเรื่องสัญลักษณ์และคำแนะนำ 1 เรื่อง

เพ็ญณี แนนรทและคณะ (2542) ได้สังเคราะห์งานวิจัยทางการศึกษาในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2539 – 2542 การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประมวลองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยทางการศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2539 – 2542 และศึกษาสถานภาพของงานวิจัยทางการศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2539 – 2542 โดยจำแนกตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 รวม 12 ประเด็นหลักคือ

- 1) ความมุ่งหมายและหลักการ
- 2) สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา
- 3) ระบบการศึกษา
- 4) แนวทางการจัดการศึกษา
- 5) หลักสูตรและการสอน
- 6) การบริหารและการจัดการศึกษา
- 7) มาตรฐานและการประกันคุณภาพ
- 8) ครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา
- 9) ทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษา
- 10) เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- 11) ผู้เรียน และ
- 12) การปฏิรูปการศึกษา

ในแต่ละประเด็นของสารระดังกล่าวข้างต้นจะมีรายละเอียดในประเด็นย่อย โดยมีงานวิจัยที่ค้นพบที่ได้รับการสังเคราะห์แจกแจงภายใต้ประเด็นย่อยทั้งสิ้น 50 ประเด็น และสรุปภาพรวมขององค์ความรู้ที่ได้ ข้อค้นพบที่สำคัญจากการวิจัย คือ ปริมาณงานวิจัยกลุ่มใหญ่ที่สุด เป็นการวิจัยในประเด็นแนวทางการจัดการศึกษาและ/หรือการพัฒนาการเรียนการสอน 446 เรื่อง (ร้อยละ 40.43) รองลงมาคือ เทคโนโลยีทางการศึกษา 155 เรื่อง (ร้อยละ 13.91) และหลักสูตรและการสอน 130 เรื่อง (ร้อยละ 11.67) ปริมาณงานวิจัยน้อยกว่าร้อยละสอง คือ ความมุ่งหมายและหลักการจัดมี 8 เรื่อง (ร้อยละ 0.72) มาตรฐานการประกันคุณภาพมี 10 เรื่อง (ร้อยละ 0.90) งานวิจัย

ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษามี 18 เรื่อง (ร้อยละ 1.61) และทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษามี 20 เรื่อง (ร้อยละ 1.79)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์งานวิจัย ทั้งในเรื่องการอ่าน แหล่งวิทยาการในชุมชน การเรียนการสอนคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่างๆ 10 ประเทศ พัฒนาการและการสังเคราะห์งานวิจัยคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาภาษาอังกฤษในประเทศไทย และงานวิจัยทางการศึกษาในประเทศไทย ที่กล่าวถึงจะมีวัตถุประสงค์หนึ่งในสองข้อ คือ เพื่อศึกษาคุณลักษณะของงานวิจัย และสังเคราะห์งานวิจัยในรายละเอียดเนื้อหาที่ระบุตามชื่อเรื่อง เช่น การอ่าน การเรียนการสอนคณิตศาสตร์ฯ กระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมฯ พัฒนาการและคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาภาษาอังกฤษ ทั้งนี้จะมีการศึกษาขนาดอิทธิพลของการเรียนการสอนจำแนกตามรายละเอียดของเนื้อหาการสอน เช่น คณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ โดยมีประชากร ช่วงเวลา และจำนวนที่แตกต่างกัน ออกไปตามหัวเรื่องที่ศึกษา สิ่งที่คล้ายคลึงกัน คือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสรุปลักษณะรายละเอียดของงานวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนใหญ่ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ขนาดอิทธิพลเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของขนาดอิทธิพล การวิเคราะห์ความแปรปรวน และการวิเคราะห์เนื้อหา รายละเอียดข้อค้นพบจากงานวิจัย การจัดจำแนก และการนำเสนอเนื้อหารายละเอียดดังกล่าวทำให้คณะผู้วิจัยได้แนวคิดและแนวทางในการศึกษา การวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัย การตรวจสอบ การนำเสนอผลและประยุกต์ให้เหมาะสมกับเนื้อหางานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบให้เกิดความชัดเจนและสะดวกแก่ครู อาจารย์ และผู้สนใจเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษางานด้านการศึกษาอกระบบต่อไป

